

ריבוןה של תורה

כתובת המערכת: חודיעין עילית, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

מכת ארבה - "שיחו בכל נפלאותיו"

לומר לפרעה על מכת ארבה, בשעה שלא נאמרה לו מכה זו במפורש. ופירשו, שמשה הבין כן ממה שאמר לו ה' "ולמען תספר באזני בנך", ודרך הוא לספר על מכת ארבה, שהרי גם על הארבה שהיה בימי יואל נאמר "עליה לבניכם ספרו". ולאוור פירוש הדעת זקנים תגדל הערתנו דלעיל בכפלים: א. כי נמצא שאף הקב"ה מלכתחילה לא אמר בפירוש שזו תהא מכת ארבה אלא בדרך רמז ב"ולמען תספר". ב. ועוד, שמה שגרס למשה להבין שמכה זו תהא מכה של ארבה הוא דוקא מכח ה"למען תספר", וזה מלמדנו שאכן כפי שדייקנו לעיל המושג של "סיפור" שייך הרבה יותר למכת ארבה משאר המכות. ומסתבר ששאר המכות אם לא היו נאמרות למשה בפירוש אלא ברמז של "למען תספר", לא היה משה משיג שהכוונה לאותה מכה, כי אין לה "סיפור" מיוחד יותר מסיפורה של כל מכה אחרת. ורק במכת ארבה היה פשוט למשה ש"למען תספר" היינו מכת ארבה ולא כל מכה אחרת. ועל פניו אין לדבר הבנה כלל, כי לכאורה האב מספר לבנו על מכת ארבה בדיוק כמו על שאר המכות, ומה פשרו של סיפורה המיוחד של מכה זו.

"ויסר מעלי רק את המות הזה" – ר"ת "מראה"

וב' דרכים מצינו ביישוב הדבר. בפירוש רבי יוסף בכור שור (פס' ב') תירץ בשם רבינו עובדיה מברטנורא, שבאמת בארבה שייך סיפור דברים יותר משאר מכות, כיון שארבה רגיל לבא לעולם, וכשהבריות יראו את הארבה ויבהלו מפניו, יהיו שיאמרו להם שאין זה כמו הארבה שהביא הקב"ה על מצרים, ויתחילו לספר זה לזה על מעללי ה' במכת ארבה. ונמצא שסיפורו של הארבה שכיח לדורות יותר משאר המכות.

וכעין זה פירש המהר"ל (גו"א), כי בעצם אם נתבונן נמצא שכל המכות שהיו במצרים אינן קיימות ומצויות בטבע לדורות, מלבד מכת ארבה שמצויה לבא. ולכן הבריות שישמעו על הנוקים שעשה הארבה במצרים עד שלא השאיר בה שום עשב, יתייראו שלא יבוא הארבה על שדותיהם, ויבהלו ויאמרו שח"ו לא תבוא מכת ארבה כפי שהיה במצרים. ונמצא שמכת ארבה נזכרת לדורות ולכן שייך בה סיפור יותר מכל מכה אחרת.

[וצריך לומר שאף שגם מכת דבר ישנה לדורות, מכל מקום החשש מהארבה הוא גדול יותר [ונפטר שמכת דבר היתה רק בבהמות ולא בבני אדם]. וסמך לכך אפשר למצוא בדברי השפתי כהן (שמות יג, יד), כי כידוע אמר פרעה למשה ואהרן במכת ארבה "העתירו לה' אלהיכם ויסר מעלי רק את המות הזה", שהם ראשי תיבות "מראה", כלומר שמרוב פחדו של פרעה מהארבה לא היה רוצה לראות אפילו את המראה שלהם [וכמובא במדרש שהיו מסמאות

דבר פלא מצאנו במכת ארבה, כי לעומת שאר המכות שבהם סיפר הכתוב בפירוש אודות דברי ה' למשה על המכה העתידה לבא על מצרים [כמו במכת צפרדע שנאמר בה (שמות ז, כו-כז) "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו וגו', ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים", וכן בשאר המכות], הרי שבמכה זו לא הוזכרו דברי ה' למשה אודותיה כלל, ולא נאמר אלא "בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו', ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס" וגו'. ויש להבין מדוע לאמיתו של דבר לא נזכרה המכה בפירוש ונשתנתה בזה משאר המכות [וכבר הקשה כן הרמב"ן בפירושו].

זאת ועוד, כי לכשתבונן נמצא שעל אף שמצות סיפור יציאת מצרים מקיפה את כל המכות והמופתים שחולל ה' במצרים, מכל מקום הציווי על סיפור זה נזכר דוקא במכת ארבה, וכנאמר "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס וידעתם כי אני ה'". ומכך מוכח שאם ב"סיפור" עסקינן, הרי שמכת ארבה היא "הסיפור" בהי הידיעה של יציאת מצרים, עד שדוקא בה נכתב הציווי המוטל על כל אב לספר לבנו על אשר התעלל ה' במצרים. וצריכים אנו להבין מהו "סיפורה" המיוחד של מכת ארבה.

הערה זו מקבלת משנה תוקף לאור דברי חז"ל שעמדו על השאלה שבה פתחנו ודרשו (שמו"ר יג, ד. והביאם הרמב"ן כאן) "ולמען תספר באזני בנך- גילה הקב"ה למשה איזו מכה יביא עליהן, וכתבה משה ברמז- "ולמען תספר באזני בנך- זו מכת ארבה", כמו שנאמר (יואל א) עליה לבניכם ספרו". כלומר, שמשה רבינו נהג במכה זו שלא כבשאר המכות ולא כתב בפירוש את דברי ה' אליו אודות המכה, אלא רמזם ב"ולמען תספר באזני בנך".

ונמצא שלא רק שמצות סיפור יציאת מצרים הוזכרה רק במכת ארבה, אלא שכל עצמה של מכה זו לא הוזכרה בתורה אלא בצורה של סיפור- "ולמען תספר", וזה מעיד עוד יותר על ה"סיפור" המיוחד הטמון במכת ארבה שכל כולו אומר דרשני.

פחלוקת הראשונים האם משה שמע מהגבורה

על מכת ארבה או שידעה בדרך רמז

ואמנם, דברים אלה הם על פי שיטת הרמב"ן (פס' א') שהקב"ה גילה למשה שהמכה הבאה תהיה מכת ארבה, אלא שמשה לא כתבה בפירוש אלא בדרך רמז. ברם, בדעת זקנים (י, ה) נתבאר, שגם למשה לא נתגלה שהמכה הבאה תהיה מכת ארבה, ולא נאמר לו אלא "בא אל פרעה וגו', ולמען תספר באזני בנך את אשר התעללתי במצרים". אלא שאם כן קשה מנין ידע משה

את עיני מצרים]. וכפי שאמרו במסכת תענית (כב, א) שאפילו אם נראה רק כנף אחד של ארבה מיד מתרעעים על כך מפני חומר המכה].

פרעה = ארבה, ודי לחכימא ברפיא

ובפרדס יוסף (פסי' ב) כתב רמזו נפלא בשם **רבי שמשון מאוסטרופולי זצ"ל**, שכידוע באותיות בומ"ף מתחלפת הבי' לפי, וכן באותיות אחה"ע האות א' מתחלפת לעי'. ואם נחליף במילה "**פרעה**" ב' במקום פ', וא' במקום ע', תתקבל המילה "**ארבה**". וזהו שנאמר "**בא אל פרעה**", כלומר שאם תכניס את אותיות "בא" ל"פרעה" במקום פ' ועי', יצא שם המכה הבאה שהיא ארבה. וזהו שנאמר "למען שתי אותיות אלה [ב' ו-א]" "בקרבו", דהיינו שאני אשים שתי אותיות אלה לא נאמרה בפירוש למשה, "פרעה". ונמצא שאף שמכת ארבה לא נאמרה בפירוש למשה, מכל מקום נרמזה לו, ודי לחכימא ברפיא.

עד היום לא הזיק הארבה בארץ מצרים

דרך נוספת בביאור ה"סיפור" המיוחד לארבה תתבאר לאור דברי **רבינו חננאל** שהביא הרמב"ן (פסי' יד) שמאותה שעה שהעתיך משה לפני ה' להסיר את הארבה ממצרים עד עצם היום הזה לא הזיק הארבה בארץ מצרים, ואף אם יהיה בארץ ישראל בסמוך לגבול מצרים ויכנס לשם מ"מ לא יזיק ולא יאכל מאומה מיבול מצרים. וכתב עוד, כי כן רואים אנו שבמכת צפרדע שנאמר בה (לעיל ח, ה) "רק ביאור תשא רנה", נשארו ביאור התנינים שהם ממין הצפרדע, אבל בארבה שנאמר בו "לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים" הרי שלדורות לא הזיק במצרים אפילו ארבה בודד. וסיים, שעל זה נאמר (תהלים קה, ב) "שיחו בכל נפלאותיו". ועל פי זה ביאר **הכלי יקר** (פסי' א), שבכל המכות שהיו במצרים לא נשאר מהם שום רושם במצרים אחר שנשתיימה המכה, ואין בהם מה שיגרום לדורות שישאלו הבנים על מה זה ועל מה זה, כי ארכו להם הימים ונשכח זכרם. אבל במכת הארבה נשאר

רושם לדורות גם אחר הסרת המכה, כי במשך הדורות לא יזיק הארבה ואפילו במקצת במצרים אף שיחריב הרבה בארצות הסמוכות לה. ואז בודאי ישאלו הבנים על נס זה, מדוע הארבה אינו אוכל מיבול מצרים, ועקב כך יספר להם האב על מכת הארבה ועל תפילתו של משה בהסרת המכה, ועל ידי זה יבואו לספר אף בשאר הניסים והמופתים שעשה ה' במצרים.

ונמצא שמכת ארבה היא המפתח לסיפור יצי"מ לדורות, ועל כן נתייחד ה"סיפור" למכה זו יותר משאר המכות. וזהו שסיים **רבינו חננאל** שעל מכה זו נאמר "שיחו בכל נפלאותיו", כי אין ספק שלכך השאיר הקב"ה את רושם הנס של הארבה לדורות כדי שעיי"ז יזכירו את יצי"מ ושיחו בכל נפלאותיו בכל דור ודור.

העופות מצפצפים "ציף ציף" כי נמסרו להם

האותיות צ' פ'

ונחתום בחידוש נחמד על פי דברי ר' **צדוק הכהן** (פ"ר צ אות ב) כי הנה לעומת האדם שמדבר בכל כ"ב האותיות, הרי שבעלי החיים אינם משוחחים בכל האותיות, ולכל אחד מהם יש אות או אותיות מסוימות שהטביע בו הבורא לדבר בהם. כמו שהעופות מצפצפים "ציף ציף", כי נמסרו להם האותיות צ' פ', וכן התרנגול מקרקר באותיות ק' ר', וכן בכל מיני בעלי החיים. וכתב שם, **שהאות המיוחדת לארבה היא האות ס'.** ועיין שם שביאר מדוע האות ס' מיוחדת בדוקא לארבה. ואמנם לדברינו במאמר זה שהדבר המיוחד לארבה הוא סיפור נפלאות ה', הרי שכה יאה וכה נאה לו האות ס' שהיא ראשית המילה "סיפור", ועוד שלדברי רבינו חננאל בחינת הארבה היא "שיחו בכל נפלאותיו", וכידוע ששי"ן שמאלית והאות ס' דבר אחד הם [ראה בעל הטורים בראשית ל, יד. וכן שמות כה, לא], ולכן הארבה קורא ומעורר בני האדם לספר ולשיח בנפלאות ה' בכל דור ודור.

ביום שלישי ז' שבט יום "תענית הדיבור העולמי" (31/1/12 למנינם) יתקיים ככולל "מבקשי ה'" שע"י כולל "שערים המצויינים" (רח' התחיה 1 רחובות) יום לימודים מיוחד בתענית דיבור במשך כל היום (שיעורים בגמרא מוסר והלכה, ולימוד בחברותות). וכבר ידוע גודל מעלת הלימוד בתענית דיבור שמסוגלת לכפרת עוונות ולישועות ונפלאות. לאחר תפילת מנחה (בשעה 13:10) תתקיים סעודה כיד המלך. למעוניינים יש להירשם מראש עד יום שני בצהריים בטל' 050-4191861. דמי השתתפות בסעודה 30 ₪ בלבד.

ניתן להקדיש בטל' הנ"ל את יום הלימודים המיוחד והמסוגל, או את הסעודה, לע"נ הנפטרים או להצלחה ולברכה ולרפואה.

העלו מוקדש לע"נ

ברכה בת שרה ע"ה עם שלם שאול בן מרים ז"ל נריאן שלום בן יחיא ויהודית ז"ל שלומי ברכה בת אהרון ע"ה סעיד מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל חנוך סוליימן בן סאלם ז"ל אברהם תמר בת חיים ע"ה יעקב אילן חיים בן שרה ז"ל אטיאס סאלח בן ממה ז"ל בוקר ת.נ.צ.ב.ה

העלו מוקדש לע"נ

משה בן חלימה וסאלם ז"ל ג'מיל הרב עובדיה בן יעקב ז"ל יעבץ שלמה בן דוד ומרים ז"ל מעודה שמואל בן מרים ז"ל מעודה נעימה בת שרה ע"ה צנעני אברהם בן טאוס ז"ל סלמי אברהם בן לאה ליסה ז"ל פוגל לילי בת זאיה ע"ה הוד ת.נ.צ.ב.ה

העלו מוקדש לע"נ

אביתר בן יחיא בן סעיד ז"ל מרחבי ברק בן רחל ז"ל צברי יצחק בן תמו ז"ל אביסדיד רוגנית בת מנטה מרגלית ע"ה זרוק סעדה בת זוהרה ע"ה יאיר רחל בת חיה ע"ה ורשבסקי שושנה בת עזיזה ע"ה יוסף יחזקאל בן ג'וליש ז"ל דגמי ת.נ.צ.ב.ה

העלו מוקדש לע"נ

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרה שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרה ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאו'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי שרה בת זיהרה ומשה ע"ה שרה זוהרה בת דוד ע"ה גדסי שרינה בת לואיזה ע"ה מזוז ת.נ.צ.ב.ה

קורא נכבד! עלון זה יז"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" רחובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימ"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פותח את ידך" - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנצחה לע"נ הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!